

TOELICHTING

bij het besluit tot aanwijzing van
het beschermde stadsgezicht Assen, verdere uitbreiding
gemeente Assen (Drenthe)
ex artikel 35 Monumentenwet 1988

De Vaart te Assen

ID-1641
C-2
3/6/1997

Assen, verdere uitbreiding

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer zijn bevoegd om gezamenlijk beschermde stads- en dorpsgezichten aan te wijzen. Het rechtsgevolg van de aanwijzing is dat de gemeenteraad ter bescherming van een stads- of dorpsgezicht een bestemmingsplan, als bedoeld in de Wet Ruimtelijke Ordening, vast moet stellen. In die zin kan de aanwijzing tevens een stimulans betekenen voor een te voeren ruimtelijk kwaliteitsbeleid.

In totaal zijn er in Nederland meer dan 300 beschermde stads- en dorpsgezichten, met een geschiedenis die teruggaat tot vóór het jaar 1850. In het kader van het Monumenten Inventarisatie Project is de stedbouw uit de periode 1850-1940 landelijk geïnventariseerd. Het besluit om het beschermde stadsgezicht Assen verder uit te breiden vloeit voort uit die inventarisatie.

Inleiding

In 1991 werd op grond van de monumentenwet het beschermde stadsgezicht Assen (uitbreiding) aangewezen. Deze aanwijzing had vooral tot doel om samenhang te brengen tussen de toen reeds beschermde gebieden 'Brink' en 'Markt'. Aan deze gebieden werd, vanwege de historisch-ruimtelijke samenhang, het Asserbos toegevoegd.

De onderhavige aanwijzing is uitsluitend gericht op de aangrenzende uitbreidingszones uit de periode 1850-1940, die een verdere samenhang tussen de structurele hoofdelementen accentueren of de bebouwingsstructuur en karakteristieke open ruimten begrenzen. Het gaat om een uitbreiding langs de Vaart, de bebouwing langs de Beilerstraat en enkele zones nabij de Ooster- en Noordersingel. Kleinere aanvullingen betreffen een gevelwand in de Kerkstraat en een aanpassing aan de Hoofdlaan. Om de structurele samenhang tussen het reeds aangewezen stadsgezicht Assen (uitbreiding) en de "verdere uitbreiding" aan te geven is de toelichting bij het besluit uit 1991 bijgevoegd.

Ontstaan en ontwikkeling

Rondom de singels

De singels vormden de afscheiding van het oorspronkelijke kloosterterrein. De maatschappelijke en politieke ontwikkelingen aan het eind van de zestiende eeuw hadden tot gevolg dat de kloostergebieden en het kloostergebouw werden overgenomen door de Landschap Drenthe (1602). Hiermee wordt Assen het bestuurlijk centrum van Drenthe. Eén van de gevolgen is dat Assen gestaag kon uitbreiden. De singels bleven nog duidelijk waarneembaar maar krijgen aan de buitenkant een bebouwing die karakteristiek is voor de periode 1850-1940. De bebouwing aan het begin van de Nieuwe Huizen, uitvalsweg naar het noorden, en de Stationsstraat zijn in ontwikkeling vergelijkbaar.

Vaart

Met het gereed komen van de Vaart in 1780 verkreeg Assen een belangrijke structurelement waarlangs een lintbebouwing tot stand kwam. Op de kaart van Kuyper van 1868 strekt de bebouwing zich uit tot aan het Kerkhofslaan. In de tweede helft van de negentiende eeuw breidt de bebouwing aan de noordkant van de Vaart zich uit tot aan de Slinge, even voorbij de houtzagerij. Aan de zuidkant reikt de woonbebouwing tot aan het kazerneterrein.

Een belangrijke functionele ontwikkeling betrof de aanwijzing tot garnizoensstad in 1881. Langs de Vaart werd grond aangekocht om een kazerne te bouwen. In 1893 kwam dit gebouw, de "Wilhelmina", gereed en een jaar later werden de soldaten feestelijk binnen gehaald. In 1895 kwam een tweede kazerne, de "Emma", in gereedheid. Nog in datzelfde jaar werd besloten dat de regimentstaf met het

muziekkorps van Leeuwarden naar Assen zou worden overgeplaatst. In 1903 kwam een derde bataljon naar Assen en in 1905 werd het kazernecomplex aangevuld met de "Hendrik". Naast de bouw van de eigenlijke kazernes kwamen er ook tal van bijgebouwen, werd het aan de Witterstraat gebouwde hospitaal uitgebreid en verrees er een manege op de hoek van de Witterstraat-Broeklaan. Oorspronkelijk lag de entree, getuige het imposante smeedijzeren hekwerk en de wachthuisjes, aan de vaartzijde. Omwille van praktische redenen is de entree verplaatst naar de Witterstraat.

De ontwikkeling langs de Vaart krijgt voor wat betreft de periode 1850-1940 een afronding met de bouw van een serie woningen tegenover de kazerne.

Beilerstraat

De uitvalsweg naar Beilen, de Beilerstraat, had in 1868 volgens de kaart van Kuyper nog nauwelijks enige bebouwing. Alleen de Rijks Hoogere Burgerschool staat aangegeven. In de daarop volgende decennia kwamen er vooral woonhuizen bij. Aanvankelijk bleef het beperkt tot het deel tussen het Kerkplein en de Rijks Hoogere Burgerschool. Vooral na de eeuwwisseling werd in meer zuidelijke richting ook aan de oostkant van de Beilerstraat woningbouw gerealiseerd. Door deze eenzijdige bebouwing is het Asserbos ongeschonden gebleven.

Huidig ruimtelijk karakter

De ruimtelijke hoofdstructuur (zie kaart Ruimtelijke Situatie/ Begrenzing) wordt bepaald door het oorspronkelijke kloosterterrein, nu de Brink, en de beide assen de Vaart en de Hoofdlaan alsmede de ruim opgezette groenstructuur van het Asserbos. Karakteristiek voor de algemene verschijningsvorm van de binnenstad zijn de deels open, groene ruimtes, naast het Asserbos ook de Brink, de Gouverneurstuin, het landgoed Overcingel en de Hertenkamp.

Binnen deze hoofdkenmeristieken vormen de singels de buitengrens van het oorspronkelijke kloosterterrein, hetgeen afleesbaar is aan de binnenwaartse gerichtheid van de min of meer gesloten gevelwand van de buitenbebouwing. De op de singels uitkomende straten Nieuwe Huizen en Stationsstraat hebben eveneens een min of meer gesloten gevelwand, maar nu aan beide zijden van de straat. Deze vormen daarmee de ruimtelijke verbinding naar de ontwikkelingen verderop in de beide genoemde straten.

Aan de westzijde is de singelstructuur minder duidelijk vanwege de aansluiting op de beide assen Vaart en Hoofdlaan. Die aansluiting verloopt onder meer via de karakteristieke winkelbebouwing van de Kerkstraat.

De bescheiden uitbreiding van het beschermd gezicht aan de Hoofdlaan heeft te maken met een nieuwe invulling die wat richting en schaal aansluiting zoekt bij de overige bebouwing langs de Hoofdlaan.

De Vaart is een lineair duidelijk planmatig opgezet hoofdstructurelement met een strak bebouwingspatroon. De bebouwing van de kazerne is afwijkend maar bevestigt de lineaire structuur van de Vaart. Het hekwerk en de kazernegebouwen zijn van royale afmetingen en hebben duidelijk een imponerende functie. De

bebouwing tegenover de kazerne is in een typerende interbellum architectuur uitgevoerd.

De zuidelijke uitvalsweg Beilerstraat verkreeg een royaal bebouwingsbeeld. Voor wat betreft het gedeelte tegenover het Asserbos verloopt dat van een gesloten gevelwand naar een vrijstaande bebouwing met tuin. De bouwhoogte van de historisch waardevolle bebouwing bedraagt overwegend twee tot drie bouwlagen.

Nadere typering te beschermen waarden

De bebouwing aan de singels, de Stationsstraat en Nieuwe Huizen wordt gekarakteriseerd door een stedelijke verschijningsvorm met statige panden die vrijwel direct aan het trottoir liggen. De bebouwing is overwegend in baksteen opgetrokken en bevat twee tot drie bouwlagen en een afgeknot schilddak.

De Vaart, dat wil zeggen het geheel van het kanaal met de flankerende bebouwde wegen, is in structureel opzicht, als één van de hoofdelementen, van groot belang voor het beschermde stadsgezicht. De bebouwing aan beide zijden is voornamelijk in baksteen opgetrokken en bevat één tot twee bouwlagen met kap. De strakke rooilijn versterkt de lineaire werking van de Vaart. In meer westelijke richting verspringt de rooilijn naar achteren waardoor een ruimer bebouwingsbeeld ontstaat. Het kazernecomplex heeft een geheel eigen uitdrukking. De bebouwing tegenover de kazerne bestaat uit overwegend dubbele woningen met één of twee bouwlagen en een royale kapvorm.

Ten oosten van het Asserbos is aan één zijde een bebouwingszone langs de Beilerstraat ontstaan die gekarakteriseerd wordt door een geleidelijke overgang van een gesloten vroeg-twintigste eeuwse gevelwand naar een vrijstaande bebouwing met een enigszins verspringende rooilijn. De bebouwing is overwegend in baksteen opgetrokken en bevat twee tot drie bouwlagen en een afgeknot schilddak.

Op de Cultuurhistorische waardenkaart zijn de hoofdenmerken van de historisch ruimtelijke waarde aangegeven voor het beschermd gezicht Assen.

De begrenzing

De begrenzing van het beschermde stadsgezicht Assen (verdere uitbreiding) is weergegeven op de bijgevoegde kaart, nummer RDMZ/MSP/9/1.

Rechtsgevolg

Ter effectivering van de bescherming van het aangewezen stadsgezicht moet ingevolge artikel 36, lid 1 van de Monumentenwet een bestemmingsplan worden ontwikkeld. De toelichting op de aanwijzing als beschermd stadsgezicht kan daarbij wat het beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen.

Doel van de aanwijzing is de karakteristieke, met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkelingen binnen het gebied.

De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling, die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Het gehele gebied dat bij besluit van 1991, of eerder, reeds als beschermd stadsgezicht is aangewezen is inmiddels voldoende beschermd met het vigerende bestemmingsplan "Beschermd Stadsgezicht Assen c.a."

Een aantal van de gebieden die deel uitmaken van de onderhavige aanwijzing ligt eveneens binnen dit bestemmingsplangebied. Het betreft het gebied rond de Stationsstraat en een gedeelte bij de Nieuwe Huizen/ Noordersingel. Voor deze gebieden kan de aanpassing van het bestemmingsplan beperkt blijven tot het wijzigen van de aanduiding van de grens van het beschermde stadsgezicht op de bestemmingsplankaart.

Voor de overige gebieden die behoren tot de aanwijzing van deze "verdere uitbreiding" geldt geen bestemmingsplan, of zijn diverse oudere bestemmingsplannen van kracht die in onvoldoende mate op bescherming van de historisch-

ruimtelijke waarden zijn toegesneden. Voor deze thans aangewezen gebieden (Vaart, Beilerstraat en Nieuwe Huizen Westzijde) dienen beschermende bestemmingsplannen te worden vastgesteld, waarin de historische karakteristiek van de bebouwing en de inrichting van de onbebouwde ruimte zijn vastgelegd. Daartoe dienen te worden herzien (delen van) de bestemmingsplannen "Komplan Noord", "Kern", "Noord" "Westerpark", "Over 't Kanaal", "1937" en "Zuid II".

De termijn voor deze vaststelling, ingevolge artikel 36, lid 1, van de Monumentenwet, bedraagt vijf jaren.

Bronnen

W. ter Braake: 'De stedenbouwkundige ontwikkeling van Assen vanaf 1945'. Gemeentewerken, (1982) nr. 9, 210-217.

M. Kooiman en H. Michel: 'Toelichting bij het besluit tot uitbreiding van het beschermde stadsgezicht Assen'. Zeist, 1988.

J.B.T. Kruijer: 'Gemeentebeschrijving Assen, Monumenten Inventarisatie Project'. Assen, 1989.

J. Lagendijk: 'De stedenbouwkundige ontwikkeling van Assen 1260-1945'. Gemeentewerken, (1982) nr. 9, 206-209.

Colofon

Uitgave van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist 1994.

Historisch-geografisch en stedenbouwkundig onderzoek:
Provincie Drenthe, drs. J.B.T. Krüger.

Begrenzingskaart 1:2000

Kaart van de gemeente Assen aangepast door Studio Ineke van der Burg,
Bilthoven.

Foto omslag:

Provincie Drenthe.

Onderschriften toelichtende kaarten:

1. Plattegrond van de gemeente Assen (no. 2 - stad) uit de gemeente-atlas van Nederland door J. Kuiper, 1868.
2. Cultuurhistorische waardenkaart, opgesteld door de Provincie Drenthe, 1993.
3. Ruimtelijke situatie / begrenzing, opgesteld door de Provincie Drenthe, 1993.

Productie:

RDMZ, Zeist.

